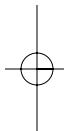
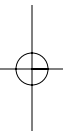
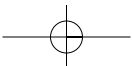

e
scriptures

perifèric
edicions

Viure amb els ulls

Joaquim Carbó

Col·lecció dirigida per Xulio Ricardo Trigo

1a edició, març 2011

© Del text, 2011

Joaquim Carbó

© D'aquesta edició, 2011

Perifèric Edicions

C. Sèquia de Montcada, 13

46470 Catarroja (València)

Tel. 609 426 131. Fax: 961 270 038

e-mail: periferic@periferic.es

web: www.periferic.es

<http://perifericedicions.blogspot.com/>

Disseny col·lecció: El gos pigall, SL

Revisió lingüística: Maria Quiles Ruiz

Fotografia de la coberta: Laia Lluch Vela

Maquetació: José María de Gracia Bonache

Impressió: Guada Impressors

ISBN: 978-84-92435-43-2

Dipòsit Legal: V-1108-2011

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si se n'esmenta la procedència.

<i>Justificació</i>	9
LA GUERRA	
La família	13
Caldes de Malavella	28
La postguerra de mai acabar	40
EL CARRER	
El que es pot veure pel carrer	51
El <i> cubano </i> i el rus	63
Gent del barri	76
La filosofia dels grafitis	84
El metro	98
LA VIDA CIVIL	
Dues mestres exemplars	107
L'Escola de Comerç	120
"la Caixa"	133
So de cobla	146
L'Esbart Verdaguer	154
Sortir de casa	169

L'OFICI

Pedrolo, cita de narradors	183
Matar el pare	194
La feina de cada dia	205
La censura i els editors	215
<i>Cavall Fort</i> i els llibres per a nois i noies	224
El Teatre Lliure	243
Pensar l'ofici	258

Justificació

He tingut una vida senzilla i rutinària: de la casa a la feina i de la feina a casa. Més que actor, he estat observador o, més aviat, un espectador tant de la realitat, com de la lletra impresa, del cinema, del teatre... Ja de petit, quan jugava pel carrer, ni trencava els vidres a cops de pilota, ni trucava els timbres de les portes: la prudència, certa intuïció del que no estava bé i, evidentment, la por de rebre frenaven les ganes de ser-hi i feien que m'ho mirés a distància.

L'època que m'ha tocat viure, però, inclou guerres tan terribles com la civil, patida en directe, de petit, els esquitxos de la mundial, una postguerra miserable, el franquisme de mai no acabar –aquella dictadura atenuada per la corrupció, si és que n'hi ha alguna que no ho sigui, de corrupta–, la resistència cultural, la revifalla de la transició, infinitat de conflictes internacionals, i... I el bany maria actual, que ha desencisat aquells que s'havien fet la il·lusió de viure en un país avançat i d'esquerres. És possible, però, que aquest conservadorisme hagi permès una continuïtat, ara esperançada, adés pessimista, que d'altres pobles més agosarats ja han perdut per sempre.

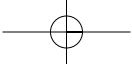
Més que triar entre el “tot o res”, o l’“ara o mai”, que ve a ser el mateix –i que quan s’hi recorre acostuma a portar-nos al res o al mai–, fem la viu-viu, sense arriscar gran cosa, a l’espera d’uns temps millors que difícilment arribaran atesa la lenta, progressiva i lamentable davallada a què ens aboca una uniformització general que, això sí, sembla que ens agafarà tips perquè mai no s’havia menjat tant i tan bé com ara, amb totes les excepcions que calgui.

Com a espectador, doncs, he assistit a situacions difícils, complicades, terribles, absurdes, divertides, grotesques... I he conegut persones que m’han despertat admiració, afecte, rebuig, menyspreu i indiferència. En evocar alguns records he experimentat l’angoixa que sentia d’infant quan el capellà, amb una curiositat un punt morbosa, em demanava “quantes vegades?”. El neguit, però, s’atenua perquè sé que no aniré a l’infern. Si Sartre deia que l’infern eren els altres, va arribar un moment que fins i tot a Roma dubtaven que n’hi hagués.

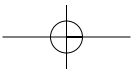
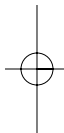
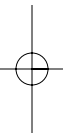
És possible que la falta d’objectivitat m’hagi portat a explicar només la part que em convé de la realitat. No perquè sigui parcial ha de ser menys autèntica. Fa un parell o tres d’anys ho va tornar a explicar des de l’escenari un personatge de Salvador Espriu, l’Altíssim de Sinera: “Penseu que el mirall de la veritat s’esmicolà al principi en fragments petitíssims, i cada un dels trossos recull tanmateix una engruna d’autèntica llum.”

He recollit el tros del mirall de la veritat que ha caigut més a la vora meu i he intentat reflectir-la en aquesta mena de calaix de sastre.

Barcelona, gener de 2008

LA GUERRA

La família

Molts anys després del desastre que vam viure entre el trenta-sis i el trenta-nou del segle passat, quan encara quedaven prou testimonis que l'havien patit, la guerra servia de límit i referència per a gairebé tot, tant quan es volia precisar una data, un fet, una anècdota o un esdeveniment, com per indicar la qualitat d'un producte. Entre nosaltres, en general, i malgrat la propaganda oficial, ningú no dubtava que tot el "d'abans de la guerra" era molt millor que el de "després". Fins i tot, recordo un anunci, em sembla que d'una llet amb cacau que, per dissimular i no assenyalar-ho d'una manera tan concreta, proclamava, en castellà, naturalment: "Tal com dèiem el 1936, l'aliment número u".

La meva partida de naixement exposa obertament que sóc "d'abans", però els meus records fins a complir els quatre anys –agost de 1936– són mínims, molt difusos i, la majoria, propiciats per unes quantes fotografies i les converses familiars que mai no van deixar de banda la crònica d'aquella època tan esperançada per l'adveniment de la República i la tragèdia d'aquells tres anys de sang, foc i gana, que va acabar amb el recompte de morts

d'un i altre bàndol. En el dels perdedors, a més de llepar-nos les ferides en privat i sense aixecar la veu, vivíem la repressió, l'exili, els camps de concentració, les presons i una postguerra miserable. I això que a casa vam tenir la sort de no perdre ningú del nucli familiar més proper, cosa que no pot dir la meva dona, la Rosa, dos anys més jove que jo.

Si no fos per algunes fotografies –molt poques–, la Rosa gairebé no podria recordar la figura del seu pare, una bona persona que va morir l'any trenta-nou a la platja del Barcarès pel fred i la gana que va passar a la sorra. Es deia Josep Jordi i Vidal, i va anar al front malgrat els consells del metge de capçalera que insistia a certificar-li la malaltia estomacal que patia. Qui hauria d'haver estat el meu sogre, que era una persona d'una gran integritat, no ho va acceptar perquè, tot i que no era un home “d'idees”, no va permetre que veïns, amics i companys de feina li traguessin les castanyes del foc. En canvi, el meu pare, fervent republicà i catalanista, va avançar la seva incorporació a l'exèrcit com a voluntari per introduir-se en el cos sanitari dels carrabiners en què es mantindria a certa distància de les trinxeres.

A partir dels anys seixanta, algunes de les situacions més incòmodes que vam viure en família van ser les manifestacions radicals del meu pare a favor de l'acció i el compromís, quan retreia la tebior i passivitat general o d'alguna persona en particular davant les arbitrietats del règim. Això alterava profundament la Rosa, conscient que aquell home en aparença tan abrandat no havia donat la cara a l'hora de la veritat, i que, en canvi, el seu pare, d'un tarannà ben diferent, hi havia deixat la pell, cosa que a

ella li havia robat la infantesa i l'adolescència. Sé que ella, per prudència –per això s'empassava les llàgrimes– mai no li va retreure la contradicció entre dits i fets. En vam tornar a parlar a la sortida del Teatre Nacional¹, en la commemoració del 75è aniversari de la proclamació de la República, després de veure un cop més aquell cartell que pregunta: “I tu, què has fet per la victòria?”.

La meva sogra, ja vídua, que prou feina tenia per mantenir el pis i els fills, es va haver de guanyar la vida fent d'escarràs i va posar la Rosa a treballar als dotze anys perquè necessitava el migrat jornal que podia guanyar. A part de la falta de recursos, mai no va comprendre l'interès que la seva filla tenia per tot el que fos llegir, estudiar i aprendre. L'única ajuda que van rebre de la família va ser més aviat interessada: uns cunyats benestants que tenien dues filles es van fer càrrec del germà de la Rosa –els feia gràcia, un noi– i se'l van endur a casa amb la intenció de pagar-li una carrera. Ell, però, així que va poder, es va desfer d'aquella tutela, va tornar a casa i va aprendre un ofici a l'Escola del Treball.

Si el seu pare no hagués mort tan jove, la Rosa sí que hauria aprofitat qualsevol oportunitat, però la seva mare, a part de les dificultats per sobreviure, mai no va ser sensible a la seva capacitat per a l'estudi –més, tractant-se d'una noia!– i no va escoltar una excel·lent professora de l'Escola Baixeras, la senyoreta Santullano, que s'havia adonat de les possibilitats d'aquell infant i s'oferia a tramitar-li una beca per aprofitar la seva intel·ligència i bona disposició.

1. 4 de maig de 2006

Fa poc que hem vist la pel·lícula argentina *Iluminados por el fuego*, de Tristán Bauer, que ens ha commogut. Presenta, despullada de tot heroisme, la vida dels soldats argentins que amb una sabata i una espadenya van ser portats per uns militars primaris, estufats i pretensiosos a un escorxador del tot previsible només que haguessin tocat una mica de peus a terra i haguessin pensat que amb consignes i apel·lacions tavernàries als genitals no és possible plantar cara a un exèrcit tecnificat i fred com el britànic, que ho tenia tot calculat i previst. La vida d'aquells pobres soldats a la costa de les illes Malvines, amagats en coves humides, mal vestits i pitjor alimentats, ha fet que la meua dona recordés –imaginés, més aviat– altra vegada els últims dies del seu pare, a la platja del Barcarès, no gaire lluny d'uns parents francesos que vivien a Ur, als quals no va demanar ajut per un excés de discreció.

No és d'estranyar que avui, ara mateix, quan tots dos som dels pocs supervivents de la família, la Rosa i jo tinguem records i impressions diferents dels meus pares. Ella no els va entendre mai, o més ben dit, potser els va entendre massa, i per això manté cert ressentiment perquè va veure que ell, tan impulsiu de paraula, havia fet el viu a l'hora de defensar les seves idees. A part, la meua mare, que sabia el pa que hi donaven, li recomanava que em tragués del cap la idea d'escriure i de publicar, cosa que per a ella era un senyal de compromís que a la curta o a la llarga em podia perjudicar. La Rosa, que és prou objectiva i capaç de pensar pel seu compte deixant els sentiments a banda –Hanna Arendt i Thomas Bernhardt són els seus escriptors de capçalera–, no entenia aquella incoherència o, si ho entenia, veia ben clar que els meus

pares volien que fossin els altres, no els de casa, els qui s'exposessin per resoldre qualsevol problema. En canvi, jo recordo amb agraïment i tendresa com em van tractar sempre: com es van estar de tot per alimentar-me degudament en uns temps tan durs; com van vetllar per la meva salut trencadissa, durant tants i tants refredats i gripes que em retenien sovint a casa; com em van encarriar perquè estudiés alguna cosa que em servís per trobar una feina i, fins i tot, com el pare me'n va buscar una més productiva que la seva. I de vegades encara m'emocio recordant com ell ens llegia de nit, en havent sopat, el *Tom Sawyer* i altres històries en una època que no teníem ni idea del que la televisió suposaria per a la vida de les famílies. I les anades, algun diumenge al matí, al mercat dels llibres vells de Sant Antoni a comprar de segona o tercera mà els antics fascicles col·leccionables que ell havia llegit de petit: l'hanseàtic *Jan Stoertebeker*, un pirata de la mar Bàltica, que escric tal com em sona perquè, perduts aquells vells papers, mai més no n'havia trobat cap referència fins ara, que no sé on he llegit que en faran una pel·lícula. I, sobretot, els dos volums de *La vuelta al mundo de dos pilletes*, escrits a quatre mans per dos especialistes francesos en l'art del fulletó: Henri de la Vaulx i Arnold Galopin, una mena de serial que fa poc vaig intentar rellegir per si en podia treure un guió de còmic pel *Cavall Fort*, i només d'obrir el primer volum ja vaig sentir aquell tuf insuportable de chauvinisme i militarisme que impregna tants textos en què els blancs europeus –els francesos en són capdavanters– mostren una superioritat, una suficiència i un evident menyspreu pels membres de color de les colònies, uns éssers que, a

tot estirar, només podien aspirar a ser uns fidels servidors dels protagonistes, blancs, *of course!*, com ho eren en aquest cas els secundaris Bafoulos, el negre, i Atar, el pell-roja.

Si no fos perquè els pares en parlaven sovint i me l'ensenyaven amb recança quan hi passàvem pel davant, no tindria ni idea que vaig viure el primer any de la meua vida al carrer de La Perla, a Gràcia, molt a la vora de l'antiga cooperativa de La Lleialtat, un local que uns quants il·luminats van convertir en el Teatre Lliure, l'espai on he tingut la sort de compartir amb d'altres espectadors afortunats moments realment màgics. No em sabré estar de parlar-ne més endavant, d'aquell Lliure.

I és que l'any 1931, quan els pares es van casar, es van instal·lar al pis dels avis paterns, de Barcelona, on, a més, encara hi vivien el germà i la germana del pare. Era un costum imposat per la precarietat. Somric, ara, quan sento els esgarips de tants i tants de joves que es queixen pel preu dels pisos: "No tindràs un pis en la puta vida!", diuen. Qui podia somiar a comprar-ne un, a la dècada dels trenta? Encara que marit i muller treballassin, amb prou feines si podien anar de lloguer, sense aigua corrent, ni dutxa i amb comuna a l'exterior, a la galeria. La mare, que era de poble i plena de bona voluntat, no va intuir que el caràcter fort, per dir-ho d'alguna manera, de la seva sogra, l'àvia Pietat, no facilitaria l'entesa. És més, creia que era prou sofrerta, contemporitzadora i feineria –que ho era!– per superar els entrebancs habituals que suposa la convivència de pares i fills amb les seves parelles sota un mateix sostre. Però ben aviat va comprovar que això era impossible. Després d'un parell de situa-

cions molt tibants, amb crits i males cares, els pares van decidir que per tenir una mica de tranquil·litat, encara que això els fes ser més pobres que les rates, havien de tocar el dos d'aquell principal del carrer Gran de Gràcia, llavors Salmeron, sobre el Tupinamba. I quan ja havien trobat el niuet al carrer de la Perla i ho van comunicar al ple familiar, l'àvia, que com era habitual havia oblidat les baralles anteriors perquè formaven part de la seva manera de ser –la recordo sovint com aquella apassionada i descordada Ana Magnani de *Mamma Roma*– va tornar a posar el crit al cel perquè la fugida era una mostra de ressentiment en uns moments que ella estava agraïda perquè la meua mare l'havia atès amb total dedicació el parell de dies que no s'havia trobat bé. Però els pares, escarmentats, es van mal instal·lar al nou pis perquè, de fet, només tenien els mobles de l'habitació. I amb el sou migrat que cobrava el pare en aquell banc anglès de la plaça de Catalunya, el Bank of London and South America –l'Anglo, com li dèiem familiarment–, no hi havia manera d'omplir-lo ni que fos amb mobles de segona mà. Però aquell piset, tan acollidor per l'aspecte i distribució, situat sota terrat, era un infern a l'estiu i una nevera a l'hivern, segons vaig sentir explicar moltes vegades,

Llavors, la relació entre els meus pares i els avis de Barcelona, l'avia Pietat, la llevadora, i l'avi Quim², el cambrer, van ser tan fredes que es van limitar a la visita setmanal que els feia el pare, a instàncies de la mare, que

2. Sempre el recordaré tal com era els últims anys de vida, amb els cabells ben blancs, polit i endreçat. Més endavant, quan ja no hi era, vaig insistir perquè un personatge del còmic belga, le vieux Nic, que vam publicar a *Cavall Fort*, es rebategés com l'avi Quim.

no volia que es gelessin del tot. I quan va arribar l'hora del meu naixement, la mare es va refugiar a Caldes de Malavella, a casa els seus pares –l'àvia Ramona, mestressa de casa, i l'avi Josep, paleta–, on també vivien la tieta Felicitat i l'oncle Alfons. Sembla que la meva arribada en aquest món no va portar gaires problemes i que la cosa va rutllar bé gràcies als serveis de la llevadora del poble, que ja era la mare d'un infant que anys a venir seria el mestre Ferrer, fundador i primer director de l'Orquestra Maravella. El meu naixement, però, no va portar la pau amb la família de Barcelona, al contrari, perquè l'àvia Pietat, que ja he dit que també era llevadora, es va indignar perquè n'havien prescindit a l'hora del part.

El cas és que el fred ens va fer fora de Gràcia abans que jo hi pogués establir lligams o records. Els primers que tinc, i no gaire precisos, corresponen a la vida que fèiem al carrer de Dènia, entre Marià Cubí i Laforja, a tocar de la plaça de Cardona. Un món, el meu món d'infant que, per culpa o, més aviat gràcies a la guerra civil, es va traslladar ben aviat a Caldes de Malavella, no a la casa del poble on vaig néixer sinó a la de planta baixa que l'avi Josep, el paleta, va construir als afores, a la carretera de Llagostera. Hi vaig passar bona part de la guerra a partir de la incorporació del pare. I això em va permetre viure gairebé la major part del temps en plena llibertat i a l'aire lliure entre els cinc i els set anys.

Si no fos per les fotografies, no podria dir res dels temps anteriors a la guerra. N'hi ha que havia mig oblidat i que ara mateix acabo de recuperar quan he aplegat documentació per a un dels DVD de les "Veus literàries", la col·lecció que acaba d'encetar l'Associació d'Escriptors

en Llengua Catalana. En una, que correspon als meus tres o quatre anys, porto el cap pelat com el cul d'un mico i un tovalló al braç, com si fos un cambrer del Bar Savoy que l'avi Quim va menar uns anys –pocs– al final de l'avinguda Gaudí, a tocar l'Hospital de Sant Pau. Un establiment que ara torna a ser un bar després que hi hagués una agència de viatges. Alguns dies hi prenc un cafè a quarts de nou del matí, quan surto a buscar el pa i el diari i faig una caminada pel barri abans d'encauar-me a treballar. Fins fa poc era una franquícia de la cadena Segafredo i ara es diu Andrea Gaudí, l'expresso. Si un dia ve a tomb, comentaré a qui sembla l'amo que abans que ell aterrés en aquest món, aquell recinte havia estat “meu”, o de la família, llavors que els pares ja es tornaven a fer amb els avis, encara que cadascú visqués a casa seva, que era una bona manera de mantenir certa estabilitat. També hi ha una altra fotografia en què se'm veu, ben engrescat, dins un cotxet de joguina accionat a pedals, transitant per la vorera de l'avinguda Gaudí sota l'atenta vigilància de la mare. Una foto que no feia pensar en la incomoditat que mai no he deixat de sentir cada cop que no tinc més remei que asseure'm al volant.

En l'anecdota familiar he sentit que, en una ocasió, un company de feina del pare, que hi acudia alguna tarda a jugar a billar, em va deixar un ull a la funerala perquè, imprudent de mi, m'hi vaig acostar massa quan estava a punt d'engaltar un cop de tac a la bola. Hauria de precisar que ja fa molts anys, d'això, i que els qui ho van presenciar ja no són en aquest món. No recordo aquest fet, però sí la persona que em va lesionar: acabada la guerra, les dues famílies es van relacionar força quan

ell i el pare van anar a parar a la garjola que hi havia a l'antic convent del carrer de Sant Elies, denunciats per alguns companys de la feina, gent d'ordre i de missa, que amb la millor de les intencions volien que els dos amics es purifiquessin d'una ideologia d'esquerres i catalanista que cap d'ells dos no s'havia estat d'expressar en temps de la República, dintre la més estricta legalitat .

Si passar pel davant de l'antic bar Savoy em mou a entrar-hi a fer un cafè no pas pels records, que no en guardo cap, puc assegurar, en canvi, que sento una emoció barrejada amb certa curiositat quan passo per la Rambla de Catalunya. Sempre m'he d'aturar ni que siguin uns segons davant l'aparador de can Carbonell, una botiga dedicada a la venda de bosses i d'altres articles de pell, al costat dels cinemes Alexandra. Durant una pila d'anys, decorat amb colors negre i vermell, hi havia un rètol que deia «Modas Piedad», i era la casa de barrets, en el bon sentit de la paraula, de la tieta Pietat, la germana del meu pare. Fins ara he resistit l'impuls que m'hi faria entrar, explicar a qui fos tot d'antecedents familiars ben emotius per justificar el meu interès, i demanar que em deixessin visitar el local, el soterrani, sobretot, on hi havia el taller en què la tieta i unes quantes noies feien els barrets que exposaven a l'aparador i que venien a tot de clients que per força havien de ser benestants. També m'agradaria veure el celobert, la cuina, el menjador i les habitacions inferiors on feien vida la tieta, el seu marit, l'oncle Astor, i la meva cosina, la Pitis. Han passat seixanta anys: 77710 era el seu número de telèfon: tres sets i un deu, dèiem, perquè així era més fàcil recordar-lo. És l'únic que he retingut dels pocs que en vaig aprendre du-

rant la infantesa: fora del de casa els avis, que se m'ha esborrat del tot, no hi havia ningú més de la família que en tingués. I si quan vivíem al carrer de Dènia algú ens havia de donar una notícia d'aquelles que no es poden ajornar, trucava a can Carlets, el bar de la cantonada, i la senyora Rossita o el seu marit, s'acostaven a casa, picaven a la porta de l'escala i des del carrer deien: "Telèfon!", un servei que practicaven gratuïtament amb tots els clients que abusàvem de la seva amabilitat.

Va ser a través d'aquell telèfon que es va produir un dels lamentables episodis familiars que l'àvia i la tieta, mare i filla, protagonitzaven de tant en tant. Era un vuit de setembre, el dia de les verges trobades, el del sant de totes dues, sense que pugui precisar l'any, bé que puc assegurar que era al principi de la dècada dels quaranta. Per aquelles coses tan pròpies dels seus caràcters, mare i filla, que no podien viure l'una sense l'altra, però que tampoc no podien viure juntes, s'havien distanciat un cop més, i dinàvem al soterrani de la Rambla de Catalunya, per celebrar el sant, bona part de la família i algun amic, sense els avis. De sobte, va sonar el telèfon, la tieta que s'aixeca, puja els graons que portaven a la botiga, despenja, fa un parell de crits i torna al grup feta un mar de llàgrimes. La trucada era de la seva mare, la meva àvia, que s'havia limitat a desitjar que aquell àpat amb què celebràvem el sant comú, ens mal aprofités a tots els que sèiem a taula, a ella, la tieta, la primera.

Si, com ja he dit, l'àvia era una Ana Magnani *avant la lettre*, m'agradaria trobar algú a qui comparar la tieta. La tieta era càlida i excessiva en gairebé tot, sobretot quan estimava. Estimava molt. I no se n'amagava, al contrari,

que en feia una exhibició sorollosa. En els seus moments més tendres, i sense moure'm del neorealisme italià, diria que retirava a Giulietta Masina. En canvi, els moments d'esplendor, quan venia uns quants barrets seguits, no sabia a qui comparar-la. Llavors abandonava la feina en mans de les seves noies –les oficiales, en deia– i se n'anava de gresca amb el marit a alguna sala de festes. Em sona *El buen amigo* que, segons els de casa, era el nom d'una de les que més freqüentaven, però no tinc ni idea d'on parava. Tampoc no m'estranyaria que alguns dels beneficis de la botiga acabessin a la butxaca d'experts apostadors que es feien la vida als frontons que funcionaven en aquell temps: el Chiqui, el Principal Palau, el Novetats.

És la visió crua i distant d'una persona que m'havia estimat molt, i la que vaig rebre a través dels meus pares. Si per un cantó admiraven la seva vitalitat, la seva capacitat desbordant d'entusiasme, allò que en deien les seves manetes per exercir la professió i l'habilitat per posar en marxa un projecte, no podien evitar de retreure-li la prodigalitat i la rauxa amb que era capaç d'engegar-ho tot a parir així que la cosa rutllava. Els pares, que eren unes formiguetes, acostumats a estalviar malgrat la migradesa del sou del pare i del que la mare treia deixant la vista folrant botons i sivelles, no es feien càrrec que la seva manera de viure hauria estat mortal per a la germana i cunyada. Les caigudes, però, eren dramàtiques. I, llavors, correm-hi tots!

El marit de la tieta era l'oncle Ferran Astor, un castellanenc que havia aterrat a Barcelona per fer de dependent de comerç. Quin goig que feia, deien, darrere un

taulell! Alt i ben plantat, una certa tirada a un Cary Grant més aviat indolent, cosa que contrastava amb l'energia de la dona i la sogra. Després del matrimoni, la tieta l'havia retirat del món del treball i l'home alternava la seva presència a la botiga amb algun intent de negoci que solia acabar en fracàs. Entre la dona i la sogra el van anul·lar i ell les va deixar fer. L'única temporada que sembla que va estar prou actiu va ser durant la guerra, quan cap dona no s'hauria atrevit a sortir al carrer cofada amb un barret, cosa que hauria provocat l'atenció dels llibertaris disposats a escapçar el coll dels podrits burgesos. Per cert que, a partir del trenta-sis, un dels últims barrets que va fer la tieta amb les seves mans va ser el de milicià, negre, amb un ribet vermell, a la mida del meu caparró –tenia quatre anys, jo!–, i que de vegades, quan hi havia soroll, sortia al carrer, me'l posava i saludava amb el puny enlaire algun escamot de la CNT o de la FAI que passava per la Rambla de Catalunya. Si em clissaven, els membres de la patrulla que acabaven de requisar el camió que els portava per la ciutat –alguna vegada sembla que fins i tot els arribava a portar al front–, em saludaven divertits i entusiastes. En aquells anys l'oncle Astor, deia, es va mostrar més actiu que de costum quan es van convertir en verdules i va desaparèixer qualsevol vestigi –primer de tot el rètol– que recordés la casa de barrets.

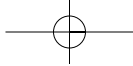
Poc després d'acabada la guerra, la tieta va recuperar la feina que li era més pròpia i habitual i amb la seva traça va redreçar el negoci que durant una temporada va funcionar bé fins que la moda va canviar i, ja fos per mala administració –les mans foradades que li retreien els

meus pares– o per un canvi de costums, l'establiment va llanguir fins que va haver de tancar.

Aquell matrimoni ja va durar poc més perquè, després de diverses alternatives, es va trencar definitivament. La tieta es va refugiar a casa els seus pares i les trifulgues, és clar, no van parar fins que va tenir els diners i els papers imprescindibles per emigrar a l'Argentina. Ella i la seva filla, la Pitis, es van instal·lar unes setmanes a Cadis perquè el vaixell que les havia de portar a Amèrica –el *Cabo de Hornos*, potser?– no se sabia quan tindria prou combustible per fer-se a la mar amb garanties d'arribar a lloc. Ja en el viatge d'anada la tieta va conèixer un canari que es deia Porfirio, que va ser el seu segon marit. Per a la meva cosina, que ja fa molts anys que viu a Veneçuela, on van anar a parar en una de les crisis del peronisme, sempre ha estat el seu pare de debò.

Ella i jo som els últims que avui encara podem recordar aquelles persones estimades que han desaparegut. A principis de 2007 ha mort el tercer supervivent que quedava, un altre Joaquim Carbó –Primo, de segon cognom–, set anys més jove que jo. En feia dos anys que una embòlia el va portar a la cadira de rodes on l'he vist lluitar amb totes les forces contra una immobilitat forçada. De res no li han servit fisioterapeutes ni piscines, ni una voluntat de ferro que ha minvat a mesura que la degradació s'apoderava del seu cos.

Sento una esgarripança quan penso que en aquells pisos en què vam viure tots plegats, que coneixíem pam a pam, on havíem jugat per tots els racons, fa anys i panys que hi viuen altres persones que se'ls han fet seus i que han esborrat qualsevol rastre que hi podíem haver

deixat. De què ha servit tanta passió, tanta energia, tant d'esforç per superar-se o tanta passivitat per fer només la viu-viu. No em voldria embrancar en una divagació que, en la recta final de la vida, podria augmentar el pessimisme que de vegades m'envaeix. No. Viure és meravellós! I s'ha d'aprofitar. Un moralista afegiria "sense fer mal a ningú", és clar, tot i que de vegades no et pots contenir i desitjaries que una paràlisi afectés una colla d'in-cordis que s'han proposat amargar-te l'existència.

